

PAPER DETAILS

TITLE: HAYÂLÎ BEY DIVANI'NDA PEYGAMBERLER

AUTHORS: Melih Emre Sahin

PAGES: 239-256

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4297331>

Hayâlî Bey Divanı'nda Peygamberler

Melih Emre ŞAHİN¹

Öz: Klasik Türk Edebiyatı, altı asırdır süre gelen büyük bir medeniyetin edebiyatıdır. Bu edebiyat içerisinde binlerce şair yetişmiş, bu şairler ortaya çıkardıkları eserler dolayısıyla ister istemez birbirlerini etkilemiş ve birbirlerinden etkilenmişlerdir. Bunun neticesinde birçok farklı türde sayısız eserler meydana getirilmiştir. Şairler divanlarını oluşturan bu eserleri kaleme alırken Kur'an-ı Kerim'den, hadislerden, peygamber kıssalarından, tasavvuf vb. gibi konulardan yararlanmışlardır. Söz konusu çalışmada önemli kaynaklardan biri olan peygamberler ele alınmıştır. Peygamberler konusu geniş bir çalışma alanı olduğu ve bu yüzyılda birçok şairin divanlarında peygamber kıssalarına yer verdikleri için bu konu, 16. yüzyıl Divan Edebiyatı'nın önemli şairi olan Hayâlî Bey Divanı² ile sınırlandırılmıştır. Bu çalışmamızda amacımız Hayâlî Bey'in Divanı'nda hangi peygamberlere yer verdiği, bu peygamberlerin hangi meslekleri yaptığı, peygamberlerin hangi özelliklerine ve mucizelerine değindiği gibi sorulara cevap olarak katkı sağlamaktır. Çalışmaya 14 peygamberden ilki olan Hz. Âdem ile başlanmış ve son peygamber olan Hz. Muhammed ile son verilmiştir. Peygamber kıssaları anlatılırken Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve hadisler ile anlatım desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hayâlî Bey Divanı, Peygamberler, Âyet, Hadis, Divan şiiri.

Prophets In Hayâlî Bey's Diwan

Abstract: Classical Turkish Literature is the literature of a great civilization that had existed for six centuries. Thousands of poets grew up in this Literature, and these poets inevitably influenced and were influenced by each other due to the works they produced. As a result, countless works of many different types were created. While poets were writing these works that constitute their diwans, they drew from the Holy Quran, hadiths, stories of the prophets, Sufism, etc. They benefited from topics such as. In this study, prophets, one of the important sources, were discussed. Since the subject of prophets is a wide field of study and many poets in this century included prophetic stories in their diwans, this subject is limited to the Diwan of Hayâlî Bey, the important poet of the 16th century Diwan Literature. Our aim in this study is to contribute by answering questions such as which prophets Hayâlî Bey included in his Diwan, what professions these prophets did, what characteristics and miracles of the prophets he mentioned. The first of the 14 prophets, Hz. It started with Adam and was the last prophet, Hz. It ended with Muhammad. While telling the stories of the Prophet, the narration is supported by verses from the Holy Quran and hadiths.

Key Words: Hayâlî Bey's Diwan, Prophets, Diwan poetry, Hadiths, Verse of Quran.

Giriş

Her ne kadar Arap ve İran şiirinden etkilenmiş olsa da beslendiği kaynakların zenginliği ve çokluğu sebebiyle dünyanın zengin edebiyatlarından olan Klasik Türk Edebiyatı geniş bir

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, emreymen6675@gmail.com / ORCID: 0009-0004-9898-0007

² Hayâlî Bey Divanı hakkında detaylı bilgi için şu kaynaklara bakınız: Cemal Kurnaz, *Hayâlî Bey Divanı Tahlili*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987; Ali Nihat Tarlan, *Hayâlî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992.

coğrafyada kendini göstermiş, pek çok şair tarafından kullanılmış ve çok sayıda eserler ortaya koymuştur. Şairler başka edebiyatları örnek alsalar da onların kendi kültür birikimini oluşturan kaynakları vardır. 1. *Kur'an* âyetleri ve hadisler. 2. Tefsir, kelâm ve fıkıh gibi ilimler. 3. İslâm tarihi. 4. Tasavvuf. 5. İran mitolojisi. 6. Peygamber ve evliya hikâyeleri. Mucizeler ve kerametler. 7. Tarihî, efsanevî olaylar ve kişiler. Bunlar esatir denilen hayal gerçek karışımı olaylar ve kişilerdir. 8. Çağın ilimleri. (Kimya, simya, hikmet, hey'et, felsefe, tıp, astronomi, musiki, beşerî ilimler vs.) 9. Türk millî kültürü ve yerli malzeme (Günlük olaylar, gelenek ve görenekler vs.) 10. Dil. Terimler, deyimler, atasözleri vs. ile zenginleşen dil bu edebiyatın ana malzemesini oluşturur ³ (Pala, 2003). Bu kaynakların içinde peygamber kıssaları geniş yer tutar. “Peygamber kıssalarında yer alan olaylar his, heyecan, fikir ve hikmet unsuruyla Klasik Türk Edebiyatı için bir kültür ve tefekkür kaynağı olmuştur. Klasik Türk şiirinde ve diğer edebiyat türlerinde peygamber kıssalarının sayısız ilhamları, adları ve akisleri vardır” (Banarlı, 2001). İster ilahi ister beşerî aşk olsun şairler, peygamberleri bazen bir teşbih unsuru olarak kullanmış, bazen telmih vasıtasıyla o peygamberin fiziki bir özelliğine veya mucizesine gönderme yapmıştır. Bu çalışmada Hayâlî Bey Divanı'nda ismi geçen peygamberler ele alınmıştır. Bu peygamberlerin isimleri şu şekildedir: Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Şuayb, Hz. Musa, Hz. Hızır ile Hz. İlyas, Hz. Yunus, Hz. İsa ve Hz. Muhammed olmak üzere toplam 14 tanedir.

1. Hz. Âdem

Allahu Teâlâ'nın yarattığı ilk insan Hz. Âdem'dir. Âdem, sözlüklerde “dinî inançlara göre ilk yaratılan insan ve ilk peygamber” (Parlatır, 1998) ve “dünyadan ilk yaratılan adam” (Devellioğlu, 2013) olarak geçmektedir. Azrail, Allah'ın emriyle yeryüzünden toprak almaya gitti. Toprak alırken bir tek yerden almayıp, kırmızı, beyaz ve siyah topraktan aldı. Bu toprakların karışımı ve yoğrulması sonucunda Allah Teâlâ Hz. Âdem'i yarattı. Hz. Âdem'in topraktan yaratılması konusunda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: (*Hicr*, 15/26) “*Andolsun biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık*” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 282). Hz. Âdem'in topraktan ve sudan yaratılmış ilk insan olması, iblisin kendisini ondan üstün gördüğü için diğer meleklerin aksine Âdem'e secde bulunmaması, yasak meyveyi yediği zaman cennetten dünyaya gönderilmesi vb. konular Klasik Türk şiirinde sıklıkla işlenmiştir (Gündüz, 2018).

³ Bu konuda detaylı bilgi için bu kaynağa da bakılabilir: Agah Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı*, Enderun Yayınları, İstanbul: 1984, s. 9-10.

Aşağıdaki ilk beyitte Hz. Âdem'in su ve toprak arasındayken hadisine telmih vardır (*Küntü nebiyyen ve Âdeme beyne'l-mâ'i ve't-tîn* yani “ben peygamber iken, Adem, su ile çamur arasındaydı” (Yılmaz, 1992, s. 99). İkinci beyitte ise Hz. Havva ve Hz. Âdem'in yaratılmasından murad, onların soyundan “insân-ı kâmil”in, yani Hazreti Muhammed'in yaratılması, gelmesidir:

Pervâne olup şem-i ruhun can dolanırdı
Gördükde melek Âdemi âb ü gil içinde (G 374/63-3)

Derd ü gama merd olmadır aşk içre âlemden garaz
İnsân-ı kâmil gelmedir Havvâ vü Âdemden garaz (G 218/1-1)

2. Hz. Nuh

Hz. İdris göğe çekildikten sonra insanlar eski adetlerine dönmüşlerdir. Putlara tapıp, doğru yoldan ayrılmışlardır. Allah Teâlâ onlara doğru yolu göstereceğini diye Hz. Nuh'u göndermiştir. “Gerçek şu ki biz Nuh'u kavmine elçi olarak gönderdik; bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: (*Hûd, 11/25*) “Allah'tan başkasına tapmayın!” ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s.241). Hz. Nuh tebliğine öncelikle yakın çevresinden başlamış, sonra diğer insanlara tebliğe başlamıştır. Uzun bir süre kavmiyle mücadele etmiş, onları imana davet etmiş; ama kavmi onu yalanlayıp inkâr etmiştir. Bu inkâr karşısında Hz. Nuh dua etmiş ve şu ayet inmiştir: (*Hûd, 11/37*) “Gözetimimiz altında ve vahyimize göre gemiyi yap, zulmedenler hakkında bana bir şey söyleme! Çünkü onlar suda boğulacaklardır!” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s.243). Bu emir üzerine Hz. Nuh gemi yapmaya başlamıştır. Tufan başlamadan önce Allah tarafından “diktiğin ağaçları kes; ağaçları kurut ve başı horuz başı gibi, karnı kuş karnı gibi, kuyruğu meyilli üç katlı bir gemi yap” emri gelmiştir, emir üzerine Hz. Nuh da gemiyi yapmıştır. Ona inananlar gemiye bindiklerinde su görülmeye ve tufan her yeri kaplamaya başlamıştır. Su o kadar çoktur ki dağları bile aşmıştır. Geride kalan herkes helak olmuştur (Uçar, 2006).

Divan Edebiyatı'nda âşığın sevgiliden dolayı döktüğü gözyaşları bu tufana benzetilmektedir. Âşık o kadar gözyaşı döker ki o gözyaşları bir tufan olacak kadardır. Şair aşağıdaki beyitlerde Nuh tufanının her yeri kapladığını ve Nuh'un gemisinin kurtuluş çaresi olduğunu ifade etmektedir:

Ömer ü Nûh olsa kenâra varırmaz fülk-i vücûd
Kapladı çevre yanımda göz yaşı tûfân şekil (K 27/8- 17)

Ya necât ehline oldun keşfî-i Nûhün-Nebî

Sürmege yâ çarhı mevc-i kulzüm-i Yezdân mısın (K 59/20-2)

3. Hz. İbrahim

Azer'den dünyaya gelmiş olan Hz. İbrahim Allah yolundan ne olursa olsun ayrılmamış, her daim putlarla ve ona tapanlarla mücadele etmiştir. Hz. İbrahim, halkın bayram yapmak için şehirden çıktıkları vakit bir yolunu bulup şehirde kalmıştır. Putların ne kadar aciz olduğunu göstermek isteyen Hz. İbrahim, baltayla putları kırmış ve baltayı büyük putun boynuna asmıştır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde anlatılmıştır: (*Enbiya*, 21/58) “*Derken (İbrahim) belki kendisine başvururlar diye içlerinden bir büyüğü bırakarak onları (putları) paramparça etti* (Altuntaş ve Şahin, 2011, s.357). Halk gelip bu olanları görünce Hz. İbrahim'den şüphelenmiştir (*Enbiya*, 21/62) “*İbrâhim getirilince, Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın? diye sordular.* Hz. İbrahim ise Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle: (*Enbiya*, 21/63) “*Hayır” dedi, Bu işi şu büyükleri yapmıştır. Eğer konuşabiliyorlarsa onlara sorun!* Bu durum karşısında putları kıranın Hz. İbrahim olduğu anlaşılmıştır. Ceza olarak büyük bir ateş yakılıp Hz. İbrahim'i o ateşe atmışlardır (Oruç, 2004). Allah Teâlâ ateşe hitaben: (*Enbiya*, 21/69) “*Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!”* (Altuntaş ve Şahin, 2011, s.357-358) dedi ve ateş gül bahçesine dönmüştür. Aşk derdine düşen âşık, halinden memnundur. Bu dertten kurtulmak istemez. Hatta bu derdin daha da artmasını ister. Şair de buna değinerek aşk derdine düşenin derman istemeyeceğini söyler. Örnek olarak Hz. İbrahim'i vermiştir (Arzı, 2018). Hz. İbrahim ateşe atılacağı vakit kimseye minnet etmeden, tam bir teslimiyet için de ateşe atılmaya razı olmuştur. Aşağıdaki beyitlerde Hz. İbrahim'in aşk ateşine bilerek girdiği ve Allah'ın ateşi gül bahçesine çevirdiği anlatılmıştır. Şair âşığın da Hz. İbrahim gibi olmasını şöyle belirtir:

Aşk derdine düşen dermân-ı gayrı istemez

Âteş-i sûzâna istiğna ile girdi Halîl (G 261/6-3)

Reşk-i a'dâdan Hayâlî çekme mihnet sâbir ol

Eyledi Hak âteş-i Nemrûdu gülzâr-ı Halîl (G 263/9-5)

4. Hz. İsmail

Elde ettiğimiz kaynaklardan aldığımız bilgiye göre Kabe'ye ilk örtüyü örttüğü bilinen Hz. İsmail, Hz. İbrahim'in Hz. Hacer'den doğan ilk oğludur. Uzun boylu, nur yüzlü, geniş omuzlu, çok güçlü ve kuvvetli olarak tarif edilmiştir. Allah Teâlâ Hz. İbrahim'e hanımı Hacer ile oğlu Hz. İsmail'i Mescid-i Haram 'ın olduğu yere götürmesini emretmiştir. Hz. İbrahim onları oraya bırakmış ve Allah'a onları koruması için dua etmiştir. Yanlarına aldıkları erzak ve su bitince

Hacer çaresiz bir şekilde kalmıştır. Hz. Hacer, Safa ile Merve tepeleri arasında gidip gelirken Cebrail gelerek yeri kazmış ve buradan su çıkmıştır. Hacer, suyun önünü keserek suyun birikmesini sağlamıştır. Bu olaydan sonra bu suyun adı zemzem suyu olmuştur (Pala, 2004). Hz. İbrahim bir gün rüyasında evladını boğazladığını görür. Hz. İbrahim gördüğü bu rüyanın Rahmanî mi, şeytanî mi olduğunu düşünürken tekrar görür. Rüveyı üçüncü kez görünce Rahmanî olduğunu anlar. Bu durum karşısında oğlu Hz. İsmail'e onu rüyasında boğazladığını gördüğünü söylemiştir. Hz. İsmail de tam bir teslimiyet içinde babasına kendisine emredileni yapmasını söyler (Levend, 1984). Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: (*Saffat* 37/102) “Çocuk, babasıyla beraber iş güç tutacak yaşa gelince babası ona, Yavrucuğum dedi, "Rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm; düşün bakalım sen bu işe ne diyeceksin?" Dedi ki: "Babacığım! Sana buyurulanı yap; inşallah beni sabredenlerden biri olarak bulacaksın." Hz. İbrahim sözünde durmuş ve oğlunu kurban etmek için bıçağı vursa da bıçak kesmemiş. Bu sadakat karşısında Allah Teâlâ şöyle seslenmiştir: (*Saffat*, 37/104-107) “Ey İbrâhim!" diye ona seslendik: Tamam, rüyayı gerçekleştirmiş oldun. İşte iyileri biz böyle ödüllendiririz. Bu, kesinlikle apaçık bir imtihandı. Biz, (oğlunun canına) bedel olarak ona iri bir kurbanlık verdik” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 496-497). Klasik Türk şiirinde Hz. İsmail zemzem suyunu bulmaya vesile olması ve babası İbrahim as.'ın Allah'a vermiş olduğu sözü yerine getirmesi için teslimiyet göstermesi özellikleriyle bilinmiştir. Aşağıdaki beyitlerde Hz. İsmail'in babasına kurban edilmek üzere teslim olması ve göz yaşının zemzem kuyusu gibi olmasından bahsedilmiştir:

Müje hançerle İbrâhîme dönmüş

Göz İsmâil-veş teslîme benzer (G 136/28-3)

Hayâlî Ka'be-i derdem libâsım dûd-ı âhımdır

Gözüm yâşıyla dolmuş âsitînim Çâh-ı Zemzemdir (G 107-5)

5. Hz. Davud

Kendisine dört büyük kitaptan birisi inmiş olan Hz. Dâvud Kur'an-ı Kerim'de (*İsra* 17/55) “Davud'a Zebur'u verdik” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s.307) ismi zikredilen peygamberlerden biridir. Allah Teâlâ tarafından Hz. Dâvud'a demiri eliyle istediği hale getirme yeteneği verilmiştir. O eliyle demiri yoğurmuş ve bundan da zırh yapmıştır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle bahsedilmiştir: (*Sebe* 34/10) “Onun için demiri yumuşattık” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 473). Kendi geçimini de bu demirden yaptığı zırhlarla karşıladığı bilinmiştir. Zebur'u oldukça etkili okuduğu için onu dinlerken kendinden geçip ruhunu teslim edenler bile olmuştur.

Hız. Dâvud'un sesinin çok güzel olduğunu işiten Talut, onu huzuruna kabul etmek istemiştir. Sesinin güzelliğini işitince de onu kendisine sohbet arkadaşı yapmıştır (Topbaş, 2017). Sevgilinin özelliklerinden birisi taş kalpli olmasıdır. Âşığa merhamet etmez; aksine sürekli cefa çektirir. Aşağıdaki beyitte şair, okuyucuya sevgilinin taş gönlünü yumuşak ettiğini Hız. Dâvud'un demiri eritmesi örneği üzerinden vermiştir. Şair ikinci beyitte de sarhoş olan her bülbülün sesinin Hız. Davud gibi yüksek çıktığını, gülün de Hız. Musa gibi beyaz elini gösterdiğini şöyle söyler:

Dil-i sengîn-i yârı eyledim nerm
Egerçi âheni mûm etti Dâvûd (G 121/6-3)

Çekti âvâze-i Dâvûdunu her bülbül-i mest
Yed-i Beyzâsını arz eyledi gül Mûsâ-vâr (K 9/2-4)

6. Hız. Süleyman

Hız. Süleyman Allah'tan kendisinden başka kimsede olmayacak bir mülk ve saltanat istemiştir. Allah Teâlâ bu duayı kabul etmiş ve insanları, cinleri, kuşları, rüzgârı onun emrine vermiştir. Nereye gitmek istese rüzgâr hemen götürürmüş. İnşaat işleri ve yemek kapları yapma gibi işleri cinlere ve şeytanlara vermiştir. Kuşların dilini öğrenen Hız. Süleyman'ın ordusunda insanlar, cinler ve kuşların yer aldığı söylenmiştir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekildedir: (*Sebe* 34/12) “Sabahleyin bir aylık yol gitmeyi, akşamleyin bir aylık yoldan geri dönmeyi sağlayan rüzgâr, Süleyman içindi. Cinlerden, onun elinin altında çalışanlar vardı” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 473). Hız. Süleyman'ın emri altında bulunan kuşlardan birisi de Hüdühüd'dür. Hüdühüd keşif uçuşları yapar ve su bulmakla görevlidir. Bir gün Hüdühüd keşif yapması için aranmış ama bulunamayınca Hız. Süleyman bu duruma sinirlenmiştir. Bir süre sonra dönen Hüdühüd, Sebe adlı zengin bir kavmin varlığından, Belkıs'ın saltanatından ve gösterişli tahtından bahsetmiştir. Hız. Süleyman'ın Belkıs'a gönderdiği mektubu Hüdühüd kuşunun götürdüğü söylenmiştir. İnsanlardan cinlere, hayvanlardan rüzgâra kadar ne varsa hepsi onun emrine amadedir (Hayal, 2022). Klasik Türk şiirinde Hız. Süleyman birden fazla özelliği ile yer almıştır. Kuş dili bilmesiyle, Hüdühüd kuşunu Belkıs'a göndermesiyle, karınca ile olan hadisesiyle, devlere hükmetmesiyle ve İskender'le aynı güce sahip olmasıyla ve “mühür kimdeyse Süleyman odur” sözünün meydana gelmesine yol açan mührüyle çok şair tarafından şiirlerde bahsedilmiştir. Aşağıdaki beyitlerde şair, cihanda var olan her şeyin Hız. Süleyman'ın emri altında olduğunu, Hız. Süleyman'ın kuşu olan Hüdühüd gibi çalışılması gerektiğini ve karıncaların Hız. Süleyman'ın mührünü öpmeye geldiklerini söylemektedir:

Şeh-i zamâne Süleymân-ı ins ü cin ki anun

Cihân emrine tâbi durur vuhûs u tuyûr (K 5/1-21)

Kıl hemdem-i Süleyman cân Hüdhdünü sa'y et

Bu murg-ı râz-dârı gör sâhib-i külehdîr (G 165/87-3)

Lâ'lin üzre hatt-ı miskînînin midir dedim dedi

Mûrlardır geldiler Mühr-i Süleymân öpmege (G 383/81-4)

7. Hz. Yakup

İshak peygamberin oğlu olan Hz. Yakup, babasının vefat haberini aldıktan sonra eş ve çocuklarıyla birlikte Kenan diyarına dönmüş ve buraya yerleşmişti. On iki oğlu ve bir kızının olduğu rivayet edilen Yakup peygamberin kendisinin yerine geçeceğini düşündüğü oğlu Hz. Yusuf'a ayrı bir ilgisi vardı. Kardeşleri babasının bu ilgisi karşısında Hz. Yusuf'u kıskanmış ve ona bir kötülük yapmaya karar vermişlerdir. Bir gün kardeşleri Hz. Yusuf'u alıp kıra oyun oynamaya gideceklerini söyleyerek babalarından izin istemişlerdir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde geçmektedir: (Yusuf, 12/12) “Onu yarın bizimle gönder, dilediğinçe gezip eğlensin. Biz ona sahip çıkarız” (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 255). Hz. Yakup'un her ne kadar gönlü olmasa da Hz. Yusuf kardeşleriyle gitmiştir. Kardeşleri onu önce öldürmeyi düşünmüş, sonra onu kuyuya atmışlardır. Daha sonra da Mısır'dan gelen bir kervan Yusuf'u alıp Mısır'a götürmüştür. Kardeşleri de kırdaki bir yaban hayvanını öldürerek Yusuf'un gömleğine sürmüşler ve babalarına Yusuf'u kurdun kaptığını söylemişlerdir. Hz. Yakup bu olay karşısında çok ağlayıp gözyaşı dökmüş ve gözleri kör olmuştur. Daha sonra da bu durumun bir imtihan olduğunu söylemiş ve kendisine düşenin sabretmek olduğunu ve Allah'a tevekkül etmesi gerektiğini düşünmüştür. Her ne kadar da gönlü hüznün evine dönse de Hz. Yakup tam bir sabır örneği göstermiştir. Yıllar geçmiş Kenan'da kıtlık baş göstermiş ve Hz. Yusuf'un on kardeşi Mısır'a buğday satın almak için gelmişlerdir. O sırada Mısır'ın sultanı olan Hz. Yusuf, kardeşlerini gördüğünde onları tanımış ve bir sonraki sefere Bünyamin'i getirmezlerse buğday alamayacaklarını söylemiştir. Hz. Yusuf bir kardeşlerinin sonraki gelişinde kendini tanıtmış ve babasına gömleğini göndermiştir. Babası Yakup peygamber bu gömleğin kokusunu alınca gözlerine sürmüş ve gözleri açılmıştır (Harman, 2013). Klasik Türk şiirinde Hz. Yakup, oğluna olan hasretinden ona kavuşacağı günün hayalini kurarak yıllarca sabretmesiyle bilinmiştir. Şairler sevgiliyi Hz. Yusuf'a, aşığı da onun hasretiyle yanıp tutuşan Hz. Yakup peygambere benzetmişlerdir. Aşağıdaki beyitlerde şair, Hz. Yusuf'un kuyudayken, Hz. Yakup'un

gözyaşlarının her yeri kapladığını ve Hz. Yusuf'un gömleğinin Hz. Yakup peygamberin yüzüne sürülünce gözlerinin açılacağını söylemiştir:

Çün oldu Yûsuf-ı mihrin mekânı çâh nola
Olursa göz yaşı Ya'kûb-ı çarha heft-evreng (K 23/7-4)

Fenâ gününde kefen bana yâr gönlegidir
Ko çeşmime süreyin hüzn içinde Ya'kûbum (G 311/27-3)

8. Hz. Yusuf

Hz. Yakup peygamberin on iki oğlundan biri olan Hz. Yusuf, kardeşleri tarafından kuyuya atıldıktan sonra bir kervan tarafından kuyudan çıkarılarak Mısır'a götürülmüş ve orada esir pazarında Aziz tarafından satın alınmıştır. Yüzü güneş gibi parlak olan Hz. Yusuf'a, rivayetlere göre güzelliğin yarısı verilmiştir. Büyüdükçe ahlakının ve yüzünün güzelliği daha da belirginleşmiştir. Onun güzelliği karşısında insanın etkilenmemesi imkânsız olarak rivayet edilmiştir. Aziz'in eşi Züleyha, Hz. Yusuf'un eşi benzeri olmayan güzelliği karşısında hayran kalmış ve bu güzellikten o kadar etkilenmiştir ki ona zorla sahip olmak istemiştir. Züleyha'nın Hz. Yusuf'u elde etmek için yaptığı, her ne kadar gizli tutulmak istense de şehirdeki bazı kadınlar arasında bu konuşulmaya başlanmıştır. Bu dedikoduları duyan Züleyha, kadınları saraya davet etmiş, davet sofrası kurulmuş ve Züleyha, Hz. Yusuf'u kadınların olduğu yere çağırmıştır. Kadınlar, Hz. Yusuf'un güzelliği karşısında ellerinde bulunan bıçaklarla meyveleri kesmek yerine kendi ellerini kesmişlerdir. Ancak Aziz'in eşi Züleyha isteğine boyun eğdiremeyince ona iftira atmıştır ve Hz. Yusuf'u zindana attırmıştır. Zindanda kaldığı zaman Hz. Yusuf'a Allah tarafından rüya yorumlama ilmi verilmiş ve tutuklulardan iki kişinin rüyalarını doğru yorumlamış, biri ölürken diğeri hizmetine devam etmiştir. Hükümdar bir gün rüyasında yedi tane besili inek ve onları yiyen yedi tane cılız inek görür. Bu rüyadan sonra hükümdar yine bir rüya görür ki bu sefer de yedi tane kuru başağın yedi tane yeşil başağı yediğini görür. Bu rüyaları yorumlamak için birçok kişi gelse de hiçbiri yorumlayamamıştır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: (Yusuf, 12/44) *"Bunlar karışık düşlerdir, biz böyle düşlerin yorumunu bilenlerden değiliz"* dediler (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 259). Hz. Yusuf'un zindana ilk geldiğinde rüyasını yorumladığı ve hizmete devam eden kişi, hükümdara Hz. Yusuf'tan bahseder. Hz. Yusuf zindandan gelip rüyayı yorumlar: Yedi yıl bereketli olacağını, bu bereketten sonra yedi yıl da kuraklık olacağını söyler. Hükümdar bu yorumu beğenir ve bu anlattığı işleri kendisinin yapmasını isteyerek onu vezir yapmıştır. Daha sonra hükümdar ölünce onun yerine Mısır hükümdarı olmuştur (Yazıcıoğlu, 2016). Şairlerce güzellik

unsuru bakımından sevgili Hz. Yusuf ile kıyaslanmıştır; sevgilinin Hz. Yusuf'tan daha güzel olarak tasvir edildiği beyitler dahi olmuştur (Sarı, 1986). Aşağıdaki beyitlerde şair, Hz. Yusuf'u gören kadınların ellerini kestiğinden, Hz. Yusuf'un Mısır'a sultan olduğundan ve Hz. Yusuf'un kardeşlerinin kıskançlığa düştüklerinden bahsetmektedir:

Hayretinden Yûsufun kavm-i Züleyhâ kesti el
Sen ciğerler zahmını dillerde destân eyledin (G 245/16-3)

Çâkerindir Halîfe-i Bağdâd
Bir kulun oldu Mısır Sultânı (K 49/16-18)

Beni kaptırma hased kurduna ey bebr-i vegâ
Merta'-ı lu'ba varan Yûsuf-ı hûbân şekil (K 27/8-23)

9. Hz. Şuayb

Hz. Şuayb'ın kavmi helak olduktan sonra Medyen'e gitmiş ve buraya yerleşmiştir. Kavminin helak oluşu Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçmektedir: *(Ankebut, (29/37) Fakat onu yalanladılar. Bu nedenle onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı; yurtlarında diz üstü çöke kaldılar*" (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 440). Hz. Şuayb, kendisine bir eş bulduktan sonra evlenmiş ve iki kız çocuğuna sahip olmuştur. Kızları bir gün su almaya gitmişlerdir; ancak su alacakları pınarın etrafında birçok erkek görünce suya yanaşmaktan çekinmişlerdir. Bu sırada Hz. Musa da pınarın başına su içmek için geldiği sırada insanların hayvanlarına su vermek için bir su kenarına geldiğini görmüştür. Bu insanların arkasında bir yerde iki tane kadın görmüş ve kadınların pınarın yakınındaki erkeklerden çekindiğini tahmin ederek yanlarına gitmiştir. Kadınlar su almak istediklerini ama erkekler olduğu için alamadıklarını ve babalarının ihtiyar olduğunu söyleyince Hz. Musa, kızların kaplarını doldurarak onlara yardım etmiştir. Kızlar eve döndüğü zaman olanları babalarına anlattıktan sonra Hz. Şuayb, kızlarından birini yollayarak Hz. Musa'yı evine davet etmiştir. Hz. Şuayb, Hz. Musa'ya kendisine çobanlık yapmasını ve bir kızıyla evlenmesini teklif edince Hz. Musa da kabul etmiş; sekiz yıl boyunca çobanlık yapmış ve Hz. Şuayb'ın kızı Safura ile evlenmiştir (Ümit, 2010). Aşağıdaki beyitte şair, Hz. Şuayb'a çoban olduğunu söylemektedir:

Çü batn-ı hût emînem çü zeyl-i Yûsuf pâk
Çü Îsî ehl-i necâtem Şu'aybe çobânem (G 280/21-4)

10. Hz. Musa

Allahü Teâlâ, Hz. Musa'ya peygamberlik görevi verince Firavun'u hak olan dine davet etmekle görevlendirildi. Bu zorlu davet karşısında Allah'a dua ederek kardeşi Harun'un kendisine

yardım etmesini istedi. Hz. Musa, Firavun'a her şeyi anlatmasına rağmen Firavun söylediklerine inanmadı. Hz. Musa'ya bu söylediklerinde ısrar etmesi durumunda onu hapse atacağını söyledi. Hz. Musa, "Eğer ki bir mucize gösterirsem beni yine de hapse atar mısın?" diye sordu. Firavun mucize görmek isteyince Hz. Musa, asa ve yed-i beyza mucizesini gösterdi. Hz. Musa elini koynuna koydu ve çıkardığında eli güneş gibi parlak, bembeyaz bir nur oldu. Bu mucize karşısında herkes şaşırdı. Elini tekrar koynuna koyduğunda eli eski haline döndü.

Hz. Musa'nın bu mucizeleri karşısında Firavun iman etmedi ancak orada bulunan İsrailoğulları iman etti. Firavun bunun üzerine onlara olan zulmü iyice artırdı. Hz. Musa, İsrailoğullarıyla haberleşip bir gece Mısır şehrinden çıktılar. Bunu duyan Firavun askerleriyle onların peşine düştü. Hz. Musa ile ona inananların önüne deniz çıkınca Hz. Musa asasını yere vurdu ve deniz ortadan ikiye ayrıldı. Firavun ve askerleri onların denizden geçtiğini görünce kendileri de denizden geçmek için ilerlediler. Bu sırada deniz eski haline gelince Firavun ve askerleri bu denizde boğuldular. Hz. Musa ve ona inananlar, Firavun ve askerlerinden kurtulunca Kenan diyarına doğru yol alıp Eymen Vadisi'nde konakladılar. Allahü Teâlâ Hz. Musa'yı Tur Dağı'na davet eder. Kavmini kardeşi Hz. Harun'a bırakıp, otuz gün oruç tutup ve ibadet ettikten sonra Allahü Teâlâ ile konuşur. Hz. Musa, Allahü Teâlâ'yı görmek istediği zaman Allah o dağa tecelli etti ve dağ paramparça oldu (Arzı, 2018). Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle belirtilir: (Araf, 7/142-144) *"Mûsâ ile otuz gece (için) sözleştik ve buna on gece daha ekledik; böylece rabbinin tayin ettiği vakit kırk geceyi buldu. Mûsâ kardeşi Harun'a dedi ki: "Kavmimin içinde benim yerime geç, onları ıslah et, bozguncuların yolunu izleme. Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de rabbi onunla konuştuğunda o, "Rabbim! Bana görün; sana bakayım" dedi. Rabbi, "Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin" buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: "Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tövbe ettim; ben inananların ilkiyim"* (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 181-182). Klasik Türk şiirinde Hz. Musa, Tur Dağı'na çıkmasıyla, Firavun'u mağlup etmesiyle, beyaz el mucizesiyle ve asasıyla yaptığı mucizeleriyle şairler tarafından şiirlerde yer almıştır. Aşağıdaki beyitlerde şair, Tur Dağı gibi muhabbet ateşiyle yandığını ve Firavun'un askerlerinin Hz. Musa ile cenk ettiğini söylemiştir:

Ey Hayâli Tûr-veş yandım mahabbet nârına

Mihr-i âlem-tâb bir ednâ şîârımdır benim (G 289/39-5)

Da'vî-i ihyâ eder lâ'l-i lebin Îsâ ile

Cünd-i Fir'avn oldu hattın ceng eder Mûsâ ile (G 379/72-1)

11. Hz. Hızır İle Hz. İlyas

Ledün ilmine sahip olan Hz. Hızır⁴, Hz. Peygamber'in ümmetinden ihtiyaç sahibi olanlara yardım etmiş, onların işlerinde kolaylık sağlamıştır. İnsanların isteklerini yerine getirmeye çalışmıştır. Karada sıkıntıya düşenlerin yardımına Hz. İlyas, denizde sıkıntıya düşenlerin yardımına da Hz. Hızır'ın yetiştiği söylenmiştir (Sona, 2018). Hz. Hızır Zülkarneyn'in hizmetinde bulunurken arkadaşı Hz. İlyas ile âb-ı hayat suyunu aramaya başlamışlardır. Balık yemek için bir su kenarında oturlurken o su pişirdikleri balığın üzerine damlayınca balık canlanmıştır. Bunu gördüklerinde ise o suyun ölümsüzlük suyu olduğunu anlamışlar ve âb-ı hayat suyundan içerek ölümsüz olmuşlardır (Sona, 2017). Şair Hz. Hızır'ın gam denizinde ansızın yetiştiğini ve Hz. İlyas'ın ayağının denizde olduğunu belirtir:

Bu bahr-i gussada nâgeh eriştî Hızır gibi

Başında şebz imâmeyle bir güzîde-i âl (K 33/10-6)

Hattın erdi Hızır-veş âb-ı izârındı bana

Lâcerem İlyâs-ı vaktin ayağı deryâdadır (G 140/36-2)

12. Hz. Yunus

Uzun süredir kavmini imana davet eden Hz. Yunus'a sadece iki kişi inanmıştı. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde bahsedilir: (Yunus, 10/97) *“Onlara her türlü ayet gelse bile yine de can yakıcı azabı görmedikçe inanmazlar”* (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 236). Bu duruma üzülen Hz. Yunus, Allah'tan izin almadan şehri terk eder. Hz. Yunus gittikten sonra halk, onun haber verdiği azabın belirtilerini görünce pişman oldular. Halk ne kadar arasa da Hz. Yunus'u bulamaz. Hz. Yunus, yola çıkmak için hazırlık yapan bir gemiye bindi ve yola çıktı. Gemi yoluna devam ederken bir kasırga geldi ve gemi batma tehlikesi geçirdi. Bu durum karşısında gemide bir günahkâr olduğunu bu yüzden batma tehlikesi geçirdiklerini söylediler. Bir kura geçip, kurada kim çıkarsa denize atacaklarını söylediler. Kuradan Hz. Yunus çıkınca onu denize attılar. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu şekildedir: (Saffat, (37/141) *“Sonra gemidekilerle kura çekmiş ve kaybedenlerden olmuştu”* (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 498). Denizde bir balık gelip onu yuttu. Hz. Yunus, balığın karnında Allah'ı zikretmeye devam etti. Balık bir süre sonra onu sahilin kıyısına bıraktı. Allahü Teâlâ, Hz. Yunus'a gidip kavminin bağışlandığını bildirmesini ister. Kavmi Hz. Yunus'tan özür diledi. Hz. Yunus, onlara emir ve yasakları öğretti (Topbaş, 2017). Aşağıdaki beyitte şair, Hz. Yunus'u getiren balığın umman balığı olduğunu söylemiştir:

⁴ Peygamber olup olmadığı kesin olarak bilinmeyen Hz.Hızır'ı biz bu çalışmamızda peygamber olarak kabul ettik.

Ya kenâr-ı âlem-i gabrâya emr-i Hak ile

Yûnus-ı izzet getirmiş mâhi-i ummân mısın (K 59/20-4)

13. Hz. İsa

Hz. Meryem hanesinde yaşarken, Cebrail bir insan kılığında yanına geldi. Cebrail, Allah tarafından kendisine bir erkek çocuk bağışlamak üzere geldiğini söyledi. Bu durum karşısında Hz. Meryem, eline bir erkek eli değmediğini ve bunun nasıl olacağını sordu. Cebrail de bunun Allah için kolay olduğunu belirtti. Hz. Meryem kendisine bir erkek eli değmeden hamile kaldı ve Hz. İsa'yı babasız bir şekilde dünyaya getirdi. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle anlatılır: (Meryem, 19/16-21) *"Kitapta Meryem'i de okuyup an. Hani o, evinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti. Onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Derken, ona Cebrail'i gönderdik; o da ona tam bir insan şeklinde göründü. Meryem, "Ben, senden, çok esirgeyici olan rahmana sığınırım! Eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma)" dedi. Melek, "Ben ancak sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için rabbın tarafından gönderilmiş bir elçiyim" dedi. Meryem, "Ben iffetsiz olmadığım ve bana bir erkek eli bile değmediği halde nasıl çocuğum olur?" dedi. Melek cevap verdi: "Evet öyle; ancak rabbın buyurdu ki: O bana kolaydır. Biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, kararlaştırılmış bir iştir"* (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 330-331). Hz. İsa peygamberlikle görevlendirildiği zaman kavmini davet etmeye gitti. Kavmi onun dediklerine inanmayıp mucize göstermelerini istedi. Hz. İsa çamurdan yaptığı kuşlara üfleyince kuşlar hayat bulup uçmaya başladılar. Kavmi bu mucizeyi küçük görerek daha büyük mucize isteyince Hz. İsa dört kişiyi diriltti. Hz. İsa, Cebrail'in Meryem'e üflendiği ruhtur. Bundan dolayı neye dokunsa o can verir, ölüleri diriltir. Kötürümlerden, hastalardan binlercesi gelip Hz. İsa'nın kapısında toplanmışlardır (Arzı, 2018). Klasik Türk şiirinde Hz. İsa'dan Mesih olarak bahsedilmiştir. Divan Edebiyatı'nda Hz. İsa ile ilgili beyitlerin çoğunda sevgilinin, âşığın canını bağışlaması Hz. İsa'nın insanları diriltmesi olayına benzetilir. Sevgilinin dudağından dökülen sözler âşık için dirilticidir. Aşağıdaki beyitlerde şair, Hz. İsa'nın nefesinin cana can kattığını ve Hz. İsa'nın İmran'ın kızının yetimi olduğunu söylemektedir:

Dem-i İsa gibi oldu suhanım rûh-efzâ

Kadr ile başım eger göge eserse yeri var (K 9/2-21)

Sararmış inhinâ bulmuş felekte

Yetîm-i duhter-i İmrâna benzer (K 55/18-2)

14. Hz. Muhammed

Kur'an-ı Kerim'de ismi Muhammed olarak dört yerde zikredilen Hz. Muhammed bu zamana kadar gelmiş peygamberlerin sonuncusudur. Yüce Allah, onun son nübüvvet sahibi olduğunu bildirmiş, onu bütün yaratılmış insanlara bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndermiş ve onu yücelteceği kadar yüceltmıştır (Boyacıoğlu, 2001). Kendisine kitap olarak dört büyük kitaptan Kur'an-ı Kerim indirilmiştir. Hadislerde⁵ alemin yaratılış sebebi olarak geçen Hz. Peygamber'in en çok kullanılan ikinci ismi Ahmed'dir. Bu isim "hamd" kökünden türemiş olup "Yüce Allah'ı tüm yaratılmışlardan daha iyi ve daha çok öven" anlamına gelmektedir (Yakıt Gürel, 2015). Sözlerinin doğruluğu düşmanları tarafından da kabul edilmiş olan Allah'ın habibi Hz. Muhammed kendisini fakr şahı olarak görmüş ve birçok hadis-i şerifinde fakirliği övmüş ve kendisinin de fakir olmasıyla övünmüştür: (Keşf-ül Hafâ Aclunî) "*Fakrım benim fahrımdır. Ben onunla iftihar ederim*" (Keleş, 2021, s. 347). Hz. Muhammed'in eşi Hz. Ayşe'nin söylediği rivayet edilen "Eğer Hz. Yusuf'u gördüklerinde elini kesen kadınlar benim efendimi görselerdi ellerindeki bıçağı kalplerine saparlardı." sözünden de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber'in yüzünün çok güzel yaratılmış olduğu rivayet edilmiştir. Onun yüzünün ayın on dördü gibi parladığı söylenmiştir. Yüzünün parlaklığı, güzelliği herkes tarafından kabul edilmiştir. Yüzü beyazdır ama bu beyazlık nurani bir beyazlıktır. Yüzünün gümüşten yaratılmış gibi nurlu olduğu rivayet edilmiştir. Birçok kimse o yüzden daha güzelini görmediğini söylemiştir (İmam Ebu İsa Muhammed, 1976). Hz. Peygamber, İslam'ı yücelten, anlatan, hakimane türdeki şiirleri onaylamış, İslam'ın yasakladığı konularda yazılan şiirlere izin vermemiştir. Hakimane yönde yazan şairleri ve yazdığı şiirleri sevmiştir. Bazen askerleri cesaretlendirmek için bazen de yolculuğu zevkli kılmak için şiir söylenmesine izin vermiştir. Hz. Peygamber'in şairleri arasında Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik ve Abdullah b. Revâhâ'nın var olduğu rivayet edilmiştir (Güleç, 2018). Klasik Türk şiirinde Hz. Muhammed, parmağıyla kameri ikiye bölmesi, parmaklarından su akması, Burak'a binip miraca yükselmesi ve Allah'a iki yay aralığı kadar yakın olması gibi mucizeleriyle pek çok şairin şiirine konu olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de miraç olayından şu şekilde bahsedilmiştir: (Necm, 53/8-10). "*Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu. Böylece Allah, kuluna vahyini iletti*" (Altuntaş ve Şahin, 2011, s. 586). Aşağıdaki beyitlerde şair, Hz. Muhammed'in miraca çıktığında Allah'a olan yakınlığından, parmağıyla ayı iki parça ettiğinden ve nazım erbabını sevdiğinden bahsetmektedir:

⁵ *Levlake levlake lemahalaktü'l eflak:*" Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım" (Yılmaz, 1992, s.113).

Habîbin Kâbe Kavseyni rûmûzun sofî benden sor
Muhammed âlinin mâhiyyetin Veys-i Karen'den sor (G 317/38-4)

İki ruhsâr arasında bînîni sanır gören
İki bahşetmiş mehi engüşt-i Hayrû'l-Mürselîn (K 65/23-13)

Husrevâ erbâb-ı nazma ihtirâm et ihtirâm
Çün severdi bunları Mahbûb-ı Rabbül-âlemîn (K 65/23-31)

Sonuç

Bu çalışmada Klasik Türk Edebiyatı'nın önemli kaynaklarından birisi olan peygamber kıssaları üzerinde durulmuştur. Konunun geniş olması hasebiyle “Hayâlî Bey Divanı'ndaki Peygamberler” başlığıyla sınırlandırılmıştır. Hayâlî Bey'in, Divanı'nın farklı bölümlerinde peygamberlere geniş yer verdiği görülür. Bu peygamberlerin mucizelerinin, fiziki özelliklerinin ve başlarından geçen önemli olayların üzerinde durur. Bazen kendisini bazen de sevgiliyi peygamberlere benzetmiştir. Bu peygamberleri genel olarak ya bir teşbih unsuru ya da telmih vasıtasıyla kullanmıştır. Divan'da geçen peygamber isimleri; Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Şuayb, Hz. Musa, Hz. Hızır ile İlyas, Hz. Yunus, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'dir. Çalışmaya başlarken Divan incelenmiş ve peygamberlerle ilgili beyitler tespit edilmiş; konu başlıkları belirlenmiş ve kıssalar Kur'an-ı Kerim'den ayetlerle desteklenmiştir. Bu çalışmanın amacı, peygamberlerin ve onların etrafında şekillenen olayların Divan şiirinde nasıl, ne amaçla ele alındığı, peygamberler ve kıssalar etrafında meydana gelen mazmunların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktır. Bir yandan şairin edebî şahsiyeti hakkında daha doğru tespitlerin yapılmasına olanak sağlanacak; bir yandan da dil ve üslubu hakkında okuyucuda belli bir izlenim oluşacaktır.

Kaynakça

- Altuntaş, H., Şahin, M. (Ed.). (2011). *Kur'an-ı Kerim Meâli* (12. bs). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Arzı, S. (2018). *On Altıncı Yüzyıl Divan Şiirinde Ulü'l-Azm Peygamberler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya
- Banarlı, N. S. (2001). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Boyacıoğlu, R. (2001). Hz. Muhammed'in Vahiy Öncesi Dönemi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C. 5, S. 1, s. 5-22.

Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. (30. bs). Ankara: Aydın Kitabevi.

Güleç, İ. (2018). Hz. Peygamber'in Müslüman Olmayan Şairlere Karşı Tutumu. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. C.2, S. 20, s.245-268.

Gündüz, E. (2018). *Abdünnafi İffet Efendi ve Divanı*. [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Erzurum.

Hayal, Z. (2022). *Ahmed Paşa Divan İnceleme-Tenkitli Metin-Çeviri-Sözlük*. [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. İstanbul.

Harman, Ö. F. (2013). Yakup. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* C. 43, s.276-277.

İmam Ebu İsa Muhammed (1976). *Şemai-i Şerife- I*. Ankara: Hilal Yay. s. 18-19.

Keleş, R. (2021). *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları*. İstanbul: (2. bs). Kitabevi Yayınları.

Kurnaz, C. (1987). *Hayâlî Bey Divanı Tahlili*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Levend, A. S. (1984). *Divan Edebiyatı*. İstanbul: Enderun Yay.

Oruç, M. (2004). *Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi-I*. İstanbul: Kapı Yay.

Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü* (20. bs). İstanbul: Kapı Yayınları.

Parlatır, İ. (1998). *Türkçe Sözlük*, Ankara: (9. bsm). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sarı, M. (1986). *Hayretî Dîvân'ında Maddî Kültür Unsurları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Sona, F. (2017). Klasik Türk Şiirinde İlyas Peygamber. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi* C.5, S. 1, s.50-63.

Sona, F. (2018). *18. Yüzyıl Divanlarında Fetihler ve Zaferler*. Ankara: Sonçağ Yay.

Tarlan, A. N. (1992). *Hayâlî Divanı*. Ankara: Akçağ Yay.

Topbaş, O. N. (2017). *Nebiler Silsilesi- III*, İstanbul: Erkam Yayınları.

Uçar, M. (2006). *Klasik Türk Şiirinde Peygamberler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kahramanmaraş.

Ümit, M. (2010). Şuayb. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* C. 39, s.222-223.

Yakıt Gürel, R. (2015). *On Beşinci Yüzyıl Divanlarında Ulü'l-Azm Peygamberler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

Yazıcıoğlu, A. B. (2016). *Envârül- Âşıkîn (Hak Âşıklarının Nurları)*, (Çev.), Semerkand Yayınları, Ankara: s. 109.

Yılmaz, M. (1992). *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)* (35. bs.) İstanbul: Enderun Yayınları.

Extended Summary

Classical Turkish Literature is the Literature of a great civilization that had existed for six centuries. Thousands of poets grew up in this Literature, and these poets inevitably influenced and were influenced by each other due to the works they produced. As a result, countless works of many different types have been created. While poets were writing these works that constitute their diwans, they drew from the Holy Quran, hadiths, stories of the prophets, Sufism, etc. They benefited from topics such as. In this study, prophets, one of the important sources, were discussed. Since the subject of prophets is a wide field of study and many poets in this century included prophetic stories in their diwans, this subject is limited to the Diwan of Hayâlî Bey, the important poet of the 16th century Diwan Literature. Our aim in this study is to contribute by answering questions such as which prophets Hayâlî Bey included in his Diwan, what professions these prophets did, what characteristics and miracles of the prophets he mentioned. The first of the 14 prophets, Hz. It started with Adam and was the last prophet, Hz. It ended with Muhammad. While telling the stories of the Prophet, the narration is supported by verses from the Holy Quran and hadiths. The names of these prophets are as follows: Hz. Adam, Hz. Noah, Hz. Ibrahim, Hz. Ishmael, Hz. David, Hz. Suleiman, Hz. Jacob, Hz. Yusuf, Hz. Shuayb, Hz. Moses, Hz. Khidr and Hz. Elijah, Hz. Yunus, Hz. Jesus and finally Hz. Mohammed. While creating this study, we used hadith books, especially the Quran, articles providing information about the stories of the prophets, theses written about the lives of the prophets, Islamic encyclopedias and books providing information about diwans. The names of the prophets mentioned in the diwan were scanned in the mentioned sources and the couplets related to the mentioned prophets were identified and included in the study. Since there are so many couplets about prophets mentioned in the Diwan, only two or three couplets for a prophet were examined. It has been tried to give information about how the poet used these couplets, their place and importance in Classical Turkish Literature. As far as it has been determined, the most couplets in the diwan are Hz. It was founded in connection with Muhammad. Afterwards, Hz. Muhammad the Prophet. Yusuf follows. In terms of the number of couplets, at least Hz. Shuayb was mentioned. Hayâlî Bey, Hz. With Adam being between water and soil and the perfect human being coming from his lineage, Hz. Noah was informed about the flood event before it occurred, and therefore he built a large ship. When Abraham broke the idols to make people stop worshipping them and was thrown into the fire by Nimrod for breaking the idols, Hz. Ismail's father, Hz. As a result of seeing Abraham's dream three times, he accepted to be a sacrifice and surrendered to Allah and his mother, Hz. Hz. By shaping David into iron and

bending it like paper, by earning his living from it, by making those who hear his voice go crazy because his voice is so beautiful, and as a result of this, by becoming Talut's conversation partner, Hz. Solomon with the animals and jinns being under his command, and even the giants With the seal that he waited for time to get it, Hz. When he cried for his lost son Joseph, thinking that Jacob had been eaten by a wolf, and therefore built himself a house of sorrows to cry in, Hz. When Joseph was taken out of the well where he was thrown by his brothers and became the sultan of Egypt, and because of his beauty, the noble women of Egypt cut off their hands instead of fruit when they saw him. Shuayb Hz. When Moses married his daughter Safura and became her shepherd, Hz. Khidr and Hz. When Ilyas found the water of immortality near the water where they sat to eat fish and drank that water and became immortal, Hz. Moses' ascent to Mount Tur, the mountain shattering into pieces as a result of God's manifestation on the mountain, and his struggle with Pharaoh. When Yunus left his people and boarded the ship, and as a result of the drawing of lots, he was thrown into the sea and found himself in the belly of a big fish. In order to make his people believe in him and worship Allah, Jesus resurrected the dead and Gabriel sent the Prophet Muhammad to life. As a result of his breathing on Mary, he was born without a father and Hz. He described Muhammad with features such as his face being as bright as the fourteenth of the moon, breaking the moon into two using his index finger at night, loving poets, and being the king of the poor.